

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Калініченко Надії Андріївни на дисертаційне дослідження Лоук
Оксани Вікторівни на тему «Розвиток творчого мислення учнів у
навчально-виховному процесі початкової школи», поданого на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання**

**Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами
відповідних галузей науки.** Державний стандарт початкової загальної
освіти (2011) одним із загальних положень визначає формування
компетентності як набутої у навчально-виховному процесі інтегрованої
здатності особистості, яка складається з досвіду, цінностей, ставлень, які
можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Здійсненню означеного
завдання сприятимуть оптимальні умови для розвитку природних творчих
здатків школяра, а, отже, самореалізації його особистості. Розвиток
творчих здібностей має забезпечуватися змістом як навчальних предметів,
так і позаурочної діяльності, з метою єдності знань, умінь, навичок.

Відповідно у теорії і педагогічній практиці постає необхідність
розробки моделі розвитку творчого мислення учнів у навчально-
виховному процесі початкової школи з метою забезпечення ефективності
його продуктивної домінанти. Задля її розробки і реалізації виключно
важливо з'ясувати стан сформованості означеного феномена в молодших
школярів. Дослідницею відзначається зростання інтересу науковців і
педагогів до проблеми діагностики творчого мислення учнів, що
обумовлено, з одного боку, гуманізацією діяльності навчальних закладів,
сучасними тенденціями освітньої системи України; з іншого, потребою
розробки надійних засобів діагностики щодо вивчення рівнів розвитку
творчого мислення учнів в навчально-виховному процесі початкової
школи. Вивчаючи стан готовності вчителів початкової школи до розвитку

В. 07. 28 16 1

творчого мислення учнів, Лоюк Оксана Вікторівна акцентувала увагу на недостатньому рівні їх підготовки до реалізації цього процесу. Серед причин, що утруднюють діяльність учителів з розвитку творчого мислення учнів: недостатність теоретичних знань, мотивації до розвитку творчого мислення дітей, обмеженість методичного забезпечення. Із загальної кількості опитаних учителів лише понад 20% мотивовані і прагнуть розвивати творче мислення школярів. У зв'язку з цим, здобувач відслідковує низку суперечностей, які потребують їх результативного вирішення, а саме: нагальною вимогою сучасного динамічного соціуму у вихованні творчих особистостей і традиційними підходами до організації навчально-виховного процесу в початковій школі; пізнавальною потребою вихованців у творчій діяльності та відсутністю науково обґрунтованих методичних рекомендацій з розвитку творчого мислення учнів початкової школи; необхідністю розвитку творчого мислення дітей і недостатньою підготовленістю вчителів до означеного виду роботи.

Отже, проблема розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи, яка обрана Лоюк Оксаною Вікторівною для дисертаційного дослідження, є актуальною для теорії і методики виховання, представляє значний інтерес для вчителів початкової школи та викладачів вузів кафедр дошкільної та початкової освіти.

Дисертаційна робота пов'язана з напрямом наукових досліджень кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Фахова підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності» (державний реєстраційний номер 0115Ш00074). Робота виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень лабораторій «В.О. Сухомлинський і школа XXI століття», «Проблеми сільської початкової школи». Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 11 від 28.03.2011 р.) та

узгоджена у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 4 від 26.04.2011 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Здобувачем Лоюк Оксаною Вікторівною вперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи (формування в учителів початкової школи мотивації до розвитку творчого мислення учнів; планомірне й систематичне створення на уроках проблемних ситуацій; удосконалення змісту позаурочної роботи, спрямованої на розвиток творчого мислення молодших школярів); уточнено сутність поняття «творче мислення»; визначено зміст поняття «розвиток творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи» (складний процес якісних змін у мотиваційно-ціннісній, когнітивно-інтелектуальній, комунікативно-мовленнєвій складових особистості молодшого школяра, що ґрунтується на природних потребах у творчій діяльності, можливостях дітей означеного віку у її реалізації та забезпечується систематичним, послідовним створенням та вирішенням проблемних ситуацій у процесі урочної та позаурочної навчально-виховної роботи за умови співтворчості всіх її суб'єктів); набули подальшого розвитку зміст, форми і методи навчально-виховного процесу початкової школи, здійснення яких оптимізують розвиток творчого мислення учнів.

Нові факти, одержані здобувачем. Автором розроблено та апробовано модель розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи, яка є цілісною системою і містить такі блоки та складники: методологічно-цільовий (мета, суб'єкти діяльності, підходи, принципи), змістово-організаційний (етапи, зміст, форми, методи, прийоми розвитку творчого мислення молодших школярів), оцінно-результативний (критерії, рівні, результат). Визначено критерії та відповідні показники розвитку творчого мислення молодших

школярів: мотиваційно-ціннісний (мотивація до навчально-пізнавальної діяльності; здатність визначати цілі; адекватна самооцінка); інтелектуально-діяльнісний (володіння операціями та прийомами мисленнєвої діяльності; пізнавальна активність; уміння здійснювати теоретичний аналіз, сформованість внутрішнього плану дій; розвиненість невербальної уяви); комунікативно-креативний (схильність до творчого самовираження; здатність до вербальної креативності, вміння висловлювати думки; вміння здійснювати усвідомлений вибір та обґрунтовувати його). Вдосконалено систему засобів навчання учнів початкової школи за рахунок: а) розробки завдань міжпредметного змісту для розвитку когнітивного, діяльнісного та особистісного складників в навчанні та вихованні учнів; б) створення методичного забезпечення аналітичної, прогностичної, дослідницької та оцінювальної діяльності учнів на уроках та в позаурочний час; в) апробації методичних рекомендацій, які включають теоретичний, змістовий, операційно-технологічний і практичний компоненти і враховують основні концепти Державних стандартів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дослідженні враховано потужний масив філософських, педагогічних та психологічних праць з розв'язання проблеми розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи, зокрема, відомих учених з проблеми дослідження Ш. Амонашвілі, І. Беха, О. Савченко, В. Сухомлинського та ін. Положення, які сформульовано в дисертації, достатньо виважені. З метою обґрунтування висновків та рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, застосовано сучасні методи дослідження: теоретичні - вивчення та аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури, систематизація та узагальнення педагогічного досвіду із розвитку творчого мислення учнів початкової школи, порівняльний аналіз для виявлення сутності

досліджуваного явища та його корелятив; емпіричні - психолога-педагогічні методи накопичення емпіричних даних (спостереження, опитування, анкетування, тестування, творчо-діагностувальні завдання) з метою визначення рівнів розвитку творчого мислення учнів; експериментальні - педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) з метою перевірки гіпотези дослідження; статистичні - методи математичної обробки результатів експериментальної роботи з метою визначення динаміки кількісних змін у рівнях розвитку творчого мислення молодших школярів.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертантом. Вони достатньо апробовані та опубліковані у фахових виданнях.

Все вище викладене дає підстави для твердження, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Лоюк Оксани Вікторівни належним чином обґрунтовані і достовірні.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Дисертаційна робота Лоюк Оксани Вікторівни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальні наукові завдання, які полягають: у визначенні теоретико-методологічних засад організації навчально-виховного процесу у початковій школі, спрямованого на розвиток творчого мислення учнів; розробці моделі розвитку творчого мислення учнів, визначення умов її ефективного впровадження; у визначенні результативності впровадження в навчально-виховний процес початкової школи створеного автором методичного забезпечення та узагальненні результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці і впровадженні у практику початкової школи методики діагностування рівнів розвитку творчого мислення учнів початкової школи, комплексу методів стимулювання

творчої активності, методичних рекомендацій з розвитку творчого мислення молодших школярів.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів Вінницької, Кіровоградської та Черкаської областей.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні положення, експериментальні дані, висновки щодо розвитку творчого мислення учнів початкової школи можуть бути використані в навчально-виховному процесі загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, інститутах післядипломної освіти; під час написання навчально-методичних посібників, розробки лекційних курсів, практичних занять, при виконанні учителями і студентами науково-дослідних робіт.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Аналізуючи дисертаційне дослідження, зазначимо, що робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Дисертацію доповнюють змістовні додатки. Дисертаційне дослідження системно організоване: чітко окреслено його предмет і мсту, сформульовано дослідницькі завдання, забезпечено відповідність їм висновків, які логічно впливають зі змісту основного тексту дисертації.

У першому розділі «Розвиток творчого мислення особистості як наукова проблема» на основі всебічного аналізу психолого-педагогічної та філософської літератури окреслено ключові парадигми досліджуваної проблеми; визначено теоретико-методологічні засади розвитку творчого мислення молодших школярів, основних дефініцій досліджуваного процесу: «мислення», «творчість», «творча діяльність», «творчий процес»; уточнено зміст поняття «творче мислення».

У другому розділі «Розвиток творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи: особливості та діагностика» теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні умови успішної о розвитку мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової

школи; з'ясовано особливості розвитку творчого мислення учнів початкової школи, визначено сутність поняття «розвиток творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи». На основі змістових характеристик виокремлено критерії та показники розвитку творчого мислення учнів: мотиваційно-ціннісний (мотивація до навчально-пізнавальної діяльності; здатність визначати цілі; адекватна самооцінка); інтелектуально-діяльнісний (володіння операціями та прийомами розумової діяльності; пізнавальна активність; уміння здійснювати теоретичний аналіз, сформованість внутрішнього плану дій; розвиненість невербальної уяви); комунікативно-креативний (схильність до творчого самовираження; здатність до вербальної креативності, вміння висловлювати думки; вміння здійснювати усвідомлений вибір та обґрунтовувати його). Схарактеризовано рівні розвитку творчого мислення молодших школярів: репродуктивно-пасивний, репродуктивно-активний, самостійно-творчий, розроблено та запропоновано комплексну методику діагностування досліджуваного явища; здійснено діагностику творчого мислення учнів початкової школи й подано результати констатувального етапу експерименту.

У третьому розділі «Процес розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи» науково обґрунтовано, розроблено й апробовано модель розвитку творчого мислення учнів; визначено й охарактеризовано психологопедагогічні умови розвитку творчого мислення молодших школярів (формування в учителів початкової школи мотивації до розвитку творчого мислення учнів; планомірне й систематичне створення на уроках проблемних ситуацій; удосконалення змісту позаурочної роботи, спрямованої на розвиток творчого мислення молодших школярів); розкрито зміст основних етапів та результатів формувального експерименту та здійснено їх аналіз.

Слід звернути увагу на високий рівень оформлення дисертації, гарну наукову мову, глибоке осмислення і авторську оцінку науково-методичних

матеріалів.

Дисертаційна робота Лоук Оксани Вікторівни за своїм змістом та формою є завершеним дисертаційним дослідженням.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях.

Наукові положення, висновки дослідження та рекомендації достатньо повно викладені у 15 одноосібних публікаціях, 9 з яких розкривають основні наукові результати, 6 - апробаційного характеру.

Матеріали дослідження Лоук Оксани Вікторівни доповідалися та отримали схвалення на 9 міжнародних та 5 всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації. Структурна побудова, зміст, результати роботи, основні висновки, викладені в авторефераті, відповідають і повністю відображають основні положення дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих здобувачем результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень щодо змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. У моделі розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи (рис. 3.1) варто було б ширше показати взаємо- та зворотні зв'язки між компонентами моделі.

2. На наш погляд, здобувач недостатньо розкрила діяльнісно орієнтований професійний особистий внесок у визначення стратегій розвитку творчого мислення учнів початкової школи на основі аксіологічного підходу в сучасних соціально-економічних умовах.

3. Не завадило б більш ґрунтовно окреслити межі застосовності розроблених автором методичних рекомендацій з розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи, зокрема змістових модулів.

4. Окремо слід зробити зауваження щодо зазначення авторства у ряді

додатків з дотриманням стандартних вимог до дисертації.

Однак, вказані зауваження та побажання не знижують якості дисертаційної роботи і суттєво не впливають на її рівень.

Виконане дослідження є самостійним, завершеним, збагачує педагогічну науку і практику конкретним досвідом щодо розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи, а його автор відзначається високою фаховою компетентністю, володіє достатнім рівнем засвоєння методів науково-педагогічного дослідження.

Висновок. Дисертаційна робота Лоук Оксани Вікторівни «Розвиток творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Дисертаційна робота «**Розвиток творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи**» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07. 2013 р. № 567, а її автор **Лоук Оксана Вікторівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Н.А. Калініченко
Калініченко Н.А.

10 січня 2016 року

За

Вибір з наданої роботи та визначення її значущості
Винниченко С. П.